

Захист пшениці озимої в сучасних умовах ускладнюється внаслідок того, що спеціалізація та інтенсифікація сільськогосподарського виробництва обмежують можливості застосування профілактичних заходів, які стримують чисельність і шкодочинність фітопатогенів внаслідок чого збільшується використання фунгіцидів, які забезпечують приріст урожайності, але не повністю обмежують розвиток хвороб.

Для захисту пшениці озимої від листових хвороб необхідний комплексний підхід до розробки і удосконалення технологій захисту з урахуванням прогнозу розвитку у конкретних умовах регіону, що забезпечить ефективний контроль листових хвороб пшениці озимої.

Посилання:

1. Заїма О. А., Кирик М.М. Вплив фунгіцидів на розвиток листових хвороб пшениці озимої. *Захист і карантин рослин*. 2015. № 1–2. С. 54–58.
2. Петренкова В. П. та ін. Генетична стійкість озимої та ярої пшениці до листових хвороб. *Селекція і насінництво*. 2004. Вип. 88. С. 116–129.
3. Туренко В. П., Жукова Л. В., Горяїнова В. В., Панченко В. С. Плямистості пшениці озимої та удосконалення системи захисту від них. *Матеріали V Всеукраїнської конференції молодих науковців «Сучасні проблеми природних наук»*. Ніжин: «Наука-Сервіс», 2020. С. 8–9.

УДК:632.633.1

**В. В. Панасюк¹⁶, Вяч. В. Панасюк¹⁷, аспіранти
Уманський національний університет садівництва
ФІТОФАГИ ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ В УМОВАХ
ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

В умовах повсякденних викликів і криз, одним із факторів стабільності є аграрний сектор і його частина – зернові (хлібні) злаки. Високі і якісні урожаї цих культур – джерело наповнення бюджету, продовольство, фураж.

Проте, реалізація потенціалу зернових культур обмежується як абіотичними факторами (температура, вологість), так і шкідливими організмами, зокрема шкідниками. Цей сегмент шкідливих організмів представлений як різними членистоногими (комахи, кліщі), так і іншими зоологічними об'єктами: нематодами, гризунами.

¹⁶ Науковий керівник: кандидат с.-г. наук, доцент Мостов'як С. М.

¹⁷ Науковий керівник: кандидат с.-г. наук, доцент Мостов'як С. М.

Уточнення видового складу фітофагів зернового агробіоценозу Правобережного Лісостепу України за період 2022–2024 років виявило 54 види із 19 родин. Серед найбільш небезпечних шкідників виділяються шкідники колоса, такі як злакові попелиці, хлібні клопи, хлібні жуки, пшеничний трипс та хлібний турун (Malschi, 2015). Порівняння різноманіття комах-хортобіонтів зернових у ХХ столітті з даними за останні 10 років показує зменшення кількості видів близько на 40 %. Дослідження виявили у Північному Лісостепу 115 видів хортобіонтів, що належать до 31 родини та 7 рядів. Найбільше родин виявлено у ряді Homoptera (10 родин), далі йдуть Coleoptera – 8 родин, Diptera – 6 родин, тоді як ряд Lepidoptera представлений лише однією родиною. За кількістю видів лідирує ряд Homoptera (30 видів), а ряд Lepidoptera – найменший (2 види). У два рази зменшилась чисельність видів рядів Thysanoptera та Hymenoptera (Рудь, 2013). Таким чином, останні дослідження підтверджують зміну складу ентомокомплексу озимих зернових культур.

Метою наших досліджень було отримання інформації про видовий склад фітофагів на яром у ячмені та озимій пшениці в умовах змін гідротермічних показників, а також розробка ефективних методів захисту цих культур з урахуванням змін у біології розвитку шкідників. Це дозволить вдосконалити систему захисту в агроценозах Правобережного Лісостепу України.

Матеріали та методи досліджень. Було проведено аналіз видового складу фітофагів, які виявляються на посівах ячменю і пшениці. Обліки та спостереження проводилися відповідно до методик фітосанітарного моніторингу [3–6].

Результати досліджень. Наші обліки виявили такий видовий склад шкідників на ячмені та пшениці озимих в 2022–2023 роках.

Із твердокрилих (Coleoptera) були виявлені: мідляк піщаний (*Opatrum sabulosum* L.), смугаста хлібна блішка (*Phyllotreta vittula* T.), мала хлібна жужелиця (*Zabrus tenebrioides* Goeze.), синя п'явиця (*Oulema lichenis* Voet.), сірий південний довгоносик (*Tanymecus dilaticollis* Gyll.).

Із підряду напівтвердокрилих (Hemiptera): трав'яний клоп (*Lygus rugulipennis* Poppius), клоп-шкідлива черепашка (*Eurygaster integriceps* Put.), елія гостроголова (*Aelia acuminata* L.).

Із ряду Рівнокрилі (Homoptera) були відмічені злакова попелиця (*Schizaphis graminum* Rond.), ячмінна попелиця (*Brachycolus noxius*

Mord.), та чорний пильщик (*Cephus pygmaeus* L.). двокрилі (Diptera) – озима муха (*Phorbia secures* Tiens.).

Із трипсів (Thysanoptera) виявлений пшеничний трипс (*Haplothrips tritici* Kurd.).

У зборах 2023–2024 років ідентифікували гессенську муху (*Mayetiola destructor* Say.), трав'яного клопа (*Lygus rugulipennis* Poppius), велику хлібну блішку (*Chaetocnema aridula* Gyll.), стеблову хлібну блішку (*Chaetocnema hortensis* Geoffr.), цикадку шестикрапкову (*Macrostelus sexnotatus* Fall.), смугасту цикадку (*Psammotettix striatus* L.), жука кузьку (*Anisoplia austriaca* Herbst.) та звичайну стеблову блішку (*Chaetocnema hortensis* L.). Подальше вивчення шкодочинності цих фітофагів буде виконано в наступних дослідженнях.

Висновки. Вивчення видового складу фітофагів на ячмені та пшениці, а також уточнення біологічних особливостей їхнього розвитку з урахуванням змін гідротермічних умов у Правобережному Лісостепу України дозволить своєчасно і ефективно застосовувати засоби захисту та запобігати втратам урожаю. Подальші дослідження охоплять розробку системи захисту культур з урахуванням видового складу фітофагів, які присутні на посівах.

Посилання:

1. Current importance of wheat pests in the cultural technologies of soil no-tillage conservative system and of antierosional agroforestry curtains system, in Transylvania / Malschi D. et al. *ProEnvironment*. 2015. Vol. 8. No 22. P. 159–169/

2. Рудь О. Г. Популяційна характеристика шкідників зернових злакових культур в умовах Рівненщини. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*. 2013. Том 15. № 3(57). Частина 3. С. 192–196.4.

3. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: навч. посіб. / С.В. Станкевич, І.В. Забродіна; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 512 с.

4. Облік шкідників і хвороб сільськогосподарських культур/В. П. Омелюта, І. В. Григорович, В. С. Чабан та ін.; За ред. В. П. Омелюти. Київ: Урожай, 1986. 296 с.

5. Методики випробування і застосування пестицидів / С. О. Трибель, Д. Д. Сігарьова, М. П. Сєкун, О. О. Іващенко та ін., За ред. Проф. С. О. Трибеля. Київ: Світ. 2001. 448 с.

6. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: підручник / [Покозій Й. Т., Писаренко В. М., Довгань С. В. та ін.]; з за ред. Й. Т. Покозія. Київ: Аграрна освіта, 2010. 223 с.